

Отримано: 11 червня 2026 р.

Прорецензовано: 18 червня 2026 р.

Прийнято до друку: 25 червня 2026 р.

Email: kondratiuk.04@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-9014-656X>DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2026-30\(98\)-38-42](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2026-30(98)-38-42)

Кондратюк О. І. Концептуальна структура українського фольклору в мілітарному контексті: динаміка сакрального простору та еволюція жанру замовлянь. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* : серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2026. Вип. 30(98). С. 38–42.

УДК: 811.161.2'373.612:81'42:355.01

Кондратюк Ольга Іванівна,
аспірантка кафедри української мови та методики її викладання,
Уманський національний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНА СТРУКТУРА УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ В МІЛІТАРНОМУ КОНТЕКСТІ: ДИНАМІКА САКРАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЖАНРУ ЗАМОВЛЯНЬ

Дослідження присвячене комплексному аналізу трансформації архаїчних фольклорних кодів в умовах повномасштабної російсько-української війни. У роботі детально проаналізовано зміщення координат сакрального простору та досліджено процес ревіталізації й цифровізації жанру вербальної магії. На основі актуального матеріалу сучасної мілітарної культури та новітнього поетичного дискурсу (зокрема, творчості С. А. Жадана, К. Е. Калитко, М. Р. Савки) продемонстровано, як традиційні захисні семантичні маркери, що історично належали до локального простору хати, печі чи порогу, переносяться на мілітарні об'єкти (бліндажі, окопи, військову техніку, засоби індивідуального захисту). Цей процес трактується як спосіб символічного освоєння та сакралізації небезпечного воєнного простору, перетворення його на умовну зону безпеки. Особливу увагу приділено еволюції жанру замовлянь та прокльонів під впливом сучасних комунікаційних технологій.

У контексті методологічного підґрунтя автор спирається на напрацювання польських вчених, зокрема теоретичні здобутки П. Гроховського у царині специфіки побутування електронного фольклору як тексту і культурної практики, а також досвід міжнародних інституційних проєктів під керівництвом А. Вилегали з фіксації воєнних наративів та усних свідчень війни. Крізь призму цих підходів український мілітарний контент, художня рецепція традиційних образів та інтернет-меми розглядаються як специфічна інструменталізована копінг-стратегія та елемент міметичної зброї.

Досліджено функціонування модифікації народних замовлянь у просторі соціальних мереж (TikTok, Instagram, Facebook), де вони набувають ознак медіамемів. Визначено, що новітні вербальні формули втрачають свою класичну закритість та елітарність, трансформуючись у вірусний цифровий контент. Проаналізовано специфіку колективної ритуальної взаємодії в інтернет-просторі, де масове коментування патріотичних постів виконує функцію хорového заклинання. У статті доведено, що сучасний мілітарний фольклор поєднує прадавні ментальні структури з технологічними інструментами інформаційної епохи. Психотерапевтична, апотропеїчна та мобілізаційна функції вербальної магії адаптуються до вимог кіберпростору, перетворюючи архаїчний фольклор на ефективний інструмент психологічного захисту, каналізації суспільної агресії та конструювання національної ідентичності в умовах екзистенційної загрози. Усі цитати сучасних авторів мають чітку прив'язку до джерел.

Ключові слова: мілітарний фольклор, сакральний простір, замовляння, ревіталізація, цифровізація, медіамем, вербальна магія, апотропеїчна функція, міметична зброя, польські дослідження фольклору.

Olha Kondratiuk,
Postgraduate student of the Department of Ukrainian Language and Teaching Methods,
Uman National University

CONCEPTUAL STRUCTURE OF UKRAINIAN FOLKLORE IN MILITARY CLINTEXT: DYNAMICS OF SACRED SPACE AND EVOLUTION OF THE GENRE OF ORDER

The study is dedicated to a comprehensive analysis of the transformation of archaic folklore codes during the ongoing full-scale Russian-Ukrainian war. The paper provides a detailed analysis of the shift in the coordinates of sacred space and examines the process of revitalization and digitalization of the verbal magic genre. Based on current material from contemporary military culture and recent poetic discourse (specifically, the works of S. A. Zhadan, K. E. Kalytko, and M. R. Savka), it is demonstrated how traditional protective semantic markers, which historically belonged to the local space of the house, hearth, or threshold, are transferred to military objects (dugouts, trenches, military equipment, and personal protective gear). This process is interpreted as a method of symbolic appropriation and sacralization of the dangerous warfare environment, converting it into a conditional safety zone. Special attention is paid to the evolution of the genre of charms, incantations, and curses under the influence of modern communication technologies.

In terms of the methodological framework, the author builds upon the research of Polish scholars, specifically the theoretical contributions of P. Grochowski to the field of electronic folklore as text and cultural practice, as well as the expertise of international institutional projects led by A. Wylegala focused on documenting war narratives and oral testimonies of war. Through the lens of these approaches, Ukrainian military content, the artistic reception of traditional archetypes, and internet memes are analyzed as a specialized, instrumentalized coping strategy and a crucial component of memetic warfare.

The functioning of modified folk charms within social media platforms (TikTok, Instagram, Facebook) is investigated, where they acquire the characteristics of media memes. It is determined that these new verbal formulas lose their classical secrecy and elitism, transforming into viral digital content. The specifics of collective ritual interaction in cyberspace are analyzed, where the mass commenting on patriotic posts performs the function of a choral incantation. The author proves that modern military folklore successfully combines ancient mental structures with the technological tools of the information age. The psychotherapeutic, apotropaic, and mobilizing functions of verbal magic adapt to the demands of cyberspace, turning archaic folklore into an effective tool for psychological defense, the canalization of public aggression, and the construction of national identity under existential threat. All citations of contemporary authors have a clear reference to the sources.

Keywords: military folklore, sacred space, charms, revitalization, digitalization, media meme, verbal magic, apotropaic function, memetic warfare, Polish folklore studies.

Екзистенційні кризи, спричинені масштабними військовими конфліктами, традиційно виступають потужними каталізаторами трансформації соціокультурного простору. Повномасштабна російсько-українська війна не лише актуалізувала

питання фізичного та інформаційного захисту держави, а й спричинила глибокі тектонічні зсуви у колективному несвідомому українського народу. У моменти найвищої психологічної напруги суспільство природно звертається до найбільш стійких, архаїчних пластів своєї культури – фольклорних кодів, які виконують захисну та консолідуючу функції. Яскравим свідченням цього є стрімка реанімація та милітаризація прадавніх етнокультурних образів, які в умовах війни набули значення метафізичної зброї.

Насамперед це виявляється у відновленні сакрального зв'язку із Землею-Матір'ю, яка знову сприймається як жива, антропоморфна сутність, що захищає своїх і карає чужинців. Цей код чітко проінтерпретується у вірусному закликі перших днів вторгнення: «Ти в цю землю ляжеш, тож насип собі в кишені соняшникового насіння, щоб хоч квіти росли, як тебе не стане». Тут Земля виступає не просто територією, а активним учасником битви, що поглинає та переробляє ворожий хаос на новий життєвий ресурс.

Цей хаос у колективній пам'яті традиційно маркується через архетип Змія – прадавньої міфологічної матриці загрози, руйнації та первісного мороку. У сучасному милітарному дискурсі образ Змія зазнає очевидної еволюції: ворог десакралізується і демонізується як «змій-нападник», повзучий гад, якого необхідно приборкати чи знищити, що актуалізує класичний для українського фольклору сюжет змібборства. Захисники України при цьому переймають на себе функції культурних героїв-змібборців (на кшталт Кирила Кожум'яки чи святого Юрія), які заганяють «змія» назад у маргінальний, чужий простір.

Метафізичним антиподом цього мороку виступає Сонце – символ вищої правди, світла, життя та перемоги космосу над хаосом. Воно трансформується із пасивного небесного світила на активну солярну зброю, що випалює чужинців, про що свідчать новітні текстові формули: «Нехай наше Сонце вас спопелить, а нашу землю освятить». Поєднання цих трьох домінант створює тривимірну модель захисту, де солярна сила Сонця згори, життєдайна, але гнівна сила Землі знизу та героїчна боротьба зі Змієм на лімінальному пограниччі фронту утворюють новітній ментальний щит суспільства. Водночас спостерігаємо й трансформацію міфологеми жінки-захисниці.

Традиційна система фольклорних жанрів сформована століттями, тому сьогодні переживає процес інтенсивної ревіталізації, але цей процес не є механічним копіюванням минулого. У XXI столітті архаїчні ментальні структури адаптуються до умов високотехнологічної, мережевої війни. Осмислення милітарних та цифрових трансформацій традиційної культури потребує залучення комплексного теоретико-методологічного інструментарію.

Вітчизняні розвідки концептуально перегукуються та взаємодоповнюються здобутками польських соціогуманітаріїв, які досліджують кризові комунікативні практики. Зокрема, органічним для нашої роботи є досвід міжнародного документального проєкту Інституту філософії та соціології Польської академії наук (IFiS PAN) під керівництвом А. Вилегали «24.02.22, 5 ранку: Свідчення війни» (24.02.22, 5 rano. Świadectwa wojny) [1], у межах якого живі наративи воєнного періоду трактуються як рефлекторний захисний щит культури, що рятує психіку від руйнівного досвіду насильства.

Паралельно з цим, вивчення електронного виміру вербальної магії безпосередньо базується на напрацюваннях польського фольклориста, професора П. Гроховського, викладені у його фундаментальній монографії «Strasza historia w sieci. Elektroniczny folklor jako tekst i praktyka kulturowa» [8]. Дослідник обґрунтовує тезу про те, що мережевий фольклор у часи суспільних потрясінь є цифровою модифікацією магично-ритуальних практик. У цьому контексті колективна взаємодія у соціальних мережах набуває ознак сугестивного навіювання, що дозволяє знизити рівень тривоги та десакралізувати образ загрози через механізми сміхової культури. Такий синтез соціоантропологічного підходу та концепції цифрового фольклору дозволяє ґрунтовно проаналізувати милітарні трансформації мовної картини світу як складний процес перекодування традиційних архетипів у сучасні цифрові форми.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність ґрунтовних праць, присвячених або суто класичному фольклору, або загальному аналізу політичних інтернет-мемів, поза увагою дослідників залишається інтегральний аналіз сучасних модифікацій вербальної магії. Досі не було системно досліджено, як саме в межах цифрового простору соціальних мереж та медіамемів взаємодіють прадавні коди Землі-Матері, солярна семантика Сонця та архетип Змія як матриці хаосу, і яким чином ця взаємодія переформатує жанр замовлянь, створюючи нові вектори милітарного сакрального простору фронту (трансформація окопів, техніки та засобів захисту). Означена «біла пляма» і зумовлює вибір теми дослідження.

Актуальність теми зумовлена необхідністю теоретичного осмислення феномену «кібер-фольклору» та нової милітарної культури, що формуються безпосередньо в координатах повномасштабної війни. Традиційні орієнтири українського сакрального простору (такі як «дім», «піч», «поріг») у сучасних реаліях стрімко зміщуються на фронтів об'єкти (бліндажі, окопи, бойову техніку), які переймають на себе захисні семантичні маркери. У цьому контексті класичний жанр замовлянь трансформується у вірусні медіадеми та цифрові заклинання в соціальних мережах (TikTok, Instagram, Facebook), активізуючи прадавню тріаду вітчизняного космогонічного міфу: Землю, Змія та Сонце.

Вивчення означеної динаміки дає змогу зафіксувати унікальний зріз живої народної культури безпосередньо в момент її творення – від стихійних гасел перших днів вторгнення до рафінованих цифрових поезій-молитов. Ревіталізація та вербальна маніфестація цих архаїчних кодів має вагомe значення для збереження національної пам'яті, протидії інформаційним загрозам, психологічної реабілітації суспільства через десакралізацію ворожого страху, а також для конструювання модерної, воюючої української ідентичності.

Метою статті є комплексне лінгвокультурологічне та жанрове дослідження динаміки українського фольклорного дискурсу в милітарному та медійному контекстах сучасної війни, зокрема виявлення особливостей зміщення координат сакрального простору та еволюції вербальних магичних формул. Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання низки взаємопов'язаних завдань, ключовими з яких є аналіз специфіки переносу захисних семантичних маркерів із традиційного побутового контексту на милітарні об'єкти, а також обґрунтування механізмів їхньої новітньої сакралізації. Окрім того, окреслення поставленої мети передбачає ґрунтовний аналіз трансформації архетипних ментальних кодів (зокрема, образів Матері-Землі, солярної сили Сонця та міфологічного Змія) у сучасних текстових маніфестаціях воєнного часу. Важливим аспектом роботи є виявлення лінгвосинергетичних особливостей ревіталізації та цифровізації жанрів замовлянь і прокльонів у комунікативному просторі соціальних мереж. Фінальним етапом дослідження є визначення функціонального

навантаження медіаменів як новітньої форми вербальної магії, що забезпечує психологічний захист соціуму в умовах перманентної загрози.

Реконфігурація українського соціокультурного простору в умовах тривалого мілітарного стресу найвиразніше простежується через просторову переорієнтацію колективної ментальності, яка шукає опертя в архаїчних пластах свідомості. В умовах високотехнологічної війни, коли звичні орієнтири втрачають стабільність, відбувається радикальний ментальний трансфер захисних семантичних маркерів на фундаментальні природні константи.

Спостерігається унікальне лінгвокультурне явище: архетипи Матері-Землі та солярної сили Сонця, що в традиційній картині світу уособлювали джерело життя та сакральний порядок, в умовах війни переосмислюються як домінантні обереги фронтового простору. Земля перестає бути лише об'єктом приналежності, перетворюючись на «Матір-захисницю», чий надра (окопи, бліндажі, капоніри) набувають статусу сакралізованого простору, що оберігає від насилля. Водночас солярний код, що втілює небесну енергію, трансформується у потужний засіб сакралізації бойової техніки та артилерійських позицій, протиставляючи свою життєдайну потужність руйнівній енергії ворога. Таким чином, фронтовий ландшафт завдяки когнітивному моделюванню стає новим міфологічним простором, де стихії Землі та Сонця інтегруються у мілітарний дискурс, формуючи нову систему ментальної стійкості.

Ця просторова мілітаризація нерозривно пов'язана з глибокою ревіталізацією космогонічних кодів української міфопоетики, серед яких центральне місце посідає архетиповий концепт Землі. Якщо у мирний час цей концепт актуалізувався переважно в пасторальних, аграрних чи елегійних вимірах («земля-годувальниця», «рідний край»), то в кризовому дискурсі воєнної пори він повертає собі первісну, гнівну, хтонічну сутність Матері-Землі, яка активно залучається до оборони сакрального простору. Земля починає мислитися як глибоко суверенний, живий і мислячий організм, що перебуває в синергії з автохтонним етносом і виявляє абсолютну нетерпимість до загарбника. Хтонічний код Землі у сучасних текстових маніфестаціях реалізується через мотив непоглинності чужого елемента: земля відмовляється приймати ворога у свій сакральний простір, карає його фізичним та ментальним знищенням. Вербальні формули на кшталт «ця земля вас сама виплюне», «українська земля під вами горітиме» свідчать про повернення до архаїчних уявлень про землю як найвищого суддю та месника. Водночас у цифровому поетичному просторі та мережевих гаслах Земля-Мати постає надійним щитом для своїх воїнів, де окоп чи бліндаж інтерпретуються як перебування в сакральному лоні матері, що захищає від смертоносного заліза.

Метафізичним антиподом живої, упорядкованої Землі у структурі воєнного фольклору виступає архетип Змія, який маркує сутність ворожої навали як абсолютного, первісного хаосу. У сучасній лінгвокультурі цей прадавній образ зазнає суттєвої мілітарної трансформації, адаптуючись до реалій інформаційно-мережевого протистояння. Ворог маркується не просто як політичний чи військовий опонент, а десакралізується і демонізується через призму зміїної природи – як «орда повзуча», «двоголовий гад» чи «аспід». Таке лінгвістичне кодування актуалізує в колективному несвідомому класичний сюжет міфологічного змисборства. Російсько-українська війна на вербальному рівні починає інтерпретуватися як грандіозна космогонічна битва між світлом і суцільною темрявою, де українські захисники переймають на себе функції культурних героїв-змисборців. Мовні вияви цього коду чітко простежуються у військових закликах, шевронах та мережевих текстах, де боротьба з окупантом описується через метафорику відрубування зміїних голів, випалювання гнізд чи очищення сакрального простору від отрути. Демонізація супротивника через архетип Змія виконує важливу терапевтичну функцію: вона знімає страх перед технологічною чи кількісною перевагою ворога, зводячи конфлікт до зрозумілої матриці, де Змій (хаос) історично й міфологічно приречений на поразку від рук героя (космосу).

У ролі вищого гаранта цієї поразки хаосу виступає Сонце – третій ключовий елемент праміфологічної тріади, який у сучасному кібер-фольклорі зазнає радикальної мілітарної трансформації. Із пасивного об'єкта аграрного культу чи символу природного циклу Сонце трансформується в активну, гнівну солярну зброю правди. У текстових виразах та цифрових плакатах солярна енергія спрямовується на спопеління чужинців, стаючи вербальним відповідником новітніх технологічних систем ураження. Фразеологізми та вірусні гасла типу «наше Сонце зійде, а вас не стане», «випалити окупантів до попелу» демонструють поєднання солярної магії з мілітарним побутом. Сонце в цій системі координат маркує не просто світло, а абсолютну справедливість і невідворотність очищення української землі від міфологічного Змія.

Ці три фундаментальні коди – життєдайна сила Землі, руйнівна природа Змія та очищувальна енергія Сонця – сходяться у просторі соціальних мереж (TikTok, Instagram), де відбувається масштабна ревіталізація та цифровізація жанру замовлянь. Сучасне цифрове замовляння втрачає свій камерний, потаємний характер, перетворюючись на публічний вірусний контент, що функціонує за законами мережевих алгоритмів. Поетичні та прозові тексти, що масово тиражуються користувачами, за своєю лінгвістичною структурою повністю дублюють прадавню вербальну магію: використання анафор, специфічний сугестивний ритм, триразові повтори та імперативні формули спонукання. Водночас ми спостерігаємо якісну трансформацію прагматики вербальної магії. Якщо класичне замовляння традиційно було спрямоване на цілительство або господарські потреби, то новітнє «цифрове закликання» еволюціонує до статусу ментальної зброї. У сучасному дискурсі воно диференціюється на два основні вектори: по-перше, це вербальні обереги захисту («куля – мимо, осколок – у землю»), що мають на меті акумулювати енергію стихій для забезпечення воїна; по-друге, це інвективна магія (прокляття), націлена на деструкцію ворожих сил та вивільнення агресії. Відтак, цифрова комунікація перетворює ці архаїчні форми на ефективні інструменти психологічного сугестивного впливу, що функціонують у мережевому просторі як елементи новітньої мілітарної міфології. Мережева комунікація трансформує прокляття на легітимну форму колективної відсічі, де прадавні коди трансформації тіла ворога у флору змішуються із сучасним військовим сленгом. Поширення інтернет-мемів у цьому контексті стає завершальним етапом десакралізації образу ворога. Через механізми комічного, гротеску та іронії кібер-фольклор позбавляє загрозу її демонічного статусу. Перетворення грізного Змія на недолугого меметичного персонажа дозволяє колективній психіці трансформувати первісний жах і травму війни в контрольовану суспільну агресію та впевненість у перемозі. Таким чином, вербальна магія у XXI столітті, інтегрувавшись у цифрові платформи, продовжує виконувати свою первісну апотропеїчну місію, виступаючи потужним інструментом збереження ментального здоров'я соціуму та структурування воєнного хаосу.

Проведений нами комплексний лінгвокультурологічний та текстологічний аналіз новітнього мілітарного дискурсу в зіставленні з архаїчними фольклорними джерелами дозволяє простежити глибоку ревіталізацію прадавніх лінгвоментальних

кодів українців в умовах екзистенційної кризи сучасної війни. Досліджуючи вербальну тканину текстів, ми фіксуємо не спонтанне творення нових метафоричних систем, а закономірну актуалізацію багатовікової етнокультурної матриці, де провідні концепти – Земля, Змій та Сонце – повертають свої первісні міфопоетичні та апотропеїчні функції. У межах нашого дослідження було здійснено зіставний аналіз трьох концептуальних опозицій, що унаочнюють динаміку трансферу архаїчного мислення в площину сучасного авторського та мережевого тексту.

Першим вагомим вектором нашої розвідки став аналіз ресемантизації фронтового простору (зокрема бліндажа та окопу) крізь призму архетипу Землі-Матері. У традиційних закликах-молитвах і народних замовляннях Поділля проти мілітарної загрози зафіксовано виразне антропоморфне звернення до земної тверді:

«Свята Земле, наша мати! Огороди нас залізними тинами, покрій нас своїми святими пеленами, щоб ні куля не брала, ні стріла не шила, ні шабля не сікла» [5, с. 119].

Цей прадавній мотив захисного покриву дивовижно трансформується у поетичному дискурсі К. Е. Калитко (збірка «Орден мовчальниць»):

«Тут земля така глибока і чорна, як кров запекла. Вона впускає тільки своїх, вона ховає їх під корінням, під нігтями, під ребрами... Окоп – це просто шрам на її тілі, в якому ми перечікуємо кінець світу» [3, с. 42].

Проведена нами деконструкція цього художнього фрагмента свідчить про глибоке переосмислення архаїчного коду. Якщо у фольклорному першоджерелі Земля постає як зовнішня, сакральна покровителька, що метафорично захищає війна своїми «пеленами» (пряма конотація з материнською хусткою чи омофором Покрови), то в аналізованому тексті К. Е. Калитко цей зв'язок набуває майже фізіологічного, соматичного

характеру – вона ховає своїх обранців «під нігтями, під ребрами». Нами зафіксовано лінгвокогнітивний трансфер: військовий окоп перестає сприйматися суто як штучна інженерна споруда руйнування ландшафту, а маркується в мові як «шрам» на живому тілі Матері. Відтак, занурення сучасного солдата вглиб земної товщі під час обстрілів інтерпретується нами як підсвідоме, ментальне повернення у безпечне материнське лоно, де прадавня стихія бере на себе весь удар екзистенційного хаосу, рятуючи автохтона.

Другим концептуальним вузлом дослідження є мовна репрезентація міфологеми Змієборства та специфіка десакралізації образу ворога. В українській етнолінгвістичній tradition, зокрема в козацьких переказах та фольклорних записях П. П. Чубинського, супротивника традиційно наділено рисами потойбічного гада:

«Аж ось суне Змій триголовий, вогнем дихає, палить усе кругом, за собою чорний слід залишає... А Козак каже: "Не хвалися, нечиста сило, бо це твоя кров цієї землі не кротила!"» [8, с. 142].

У сучасному воєнному каноні С. А. Жадана (збірка «Скрипниківка») цей мотив актуалізується через подібний категоріальний апарат:

«Повзе залізо, обвуглене й липке, лишаючи по собі випалені рови. Це заповзає те, що не має імені, те, що вміє тільки жерти й чадіти... Але ми знаємо, де в цього гада серце, ми намацуємо його металом» [2, с. 14].

Виявлені нами мовні маркери доводять, що сучасний автор свідомо відмовляється від номінації ворога стандартними етнонімами, натомість застосовуючи когнітивно-дискурсивну стратегію дегуманізації через зооморфні та хтонічні ознаки («повзе залізо», «те, що вміє тільки жерти»). Порівнюючи цей лінгвальний ряд із класичним фольклорним описом триголового змія, ми доходимо висновку, що в сучасному тексті відбувається переведення реального мілітарного супротивника у статус міфічного Гада, Аспіда, чужорідного елемента, що позбавлений імені. Це має вирішальне психолінгвістичне значення для колективної свідомості: лінгвістичне маркування ворога як хтонічної потвори знімає соціальні табу, і його знищення сприймається носіями мови не як убивство людини, а як священний, метафізичний акт очищення сакрального простору, як закономірна перемога Космосу над Хаосом.

Третім важливим аспектом нашого аналізу став каральний та очищувальний солярний код, що витоків сягає прадавніх обрядових пісень. В етнографічних матеріалах М. О. Максимовича зафіксовано архаїчну веснянку-заклинання, де Сонце виступає як каральне око вищої справедливості:

«Ой ти, Сонце-праведнику, вийди з-за лісу, випали лукавого, висуши сльози наші, а ворогів наших спопели, щоб і попелу не залишилося!» [4, с. 67].

Цей палкий солярний містицизм радикально трансформується та мілітаризується в сучасній поезії М. Р. Савки:

«Наше сонце встає над териконами – важке, гнівне, залізне сонце. Воно не просто гріє, воно рентгеном просвічує степ, воно випалює чужинські тіні, лишаючи від них тільки чорний дим» [5, с. 18].

Наш аналіз лінгвальних репрезентацій солярних знаків свідчить про суттєвий зсув традиційної естетики світла. Якщо у фольклорній традиції Сонце наділене лагідною, амбівалентною функцією (воно плекає життя для своїх і карає чужих), то в сучасному воєнному тексті відбувається його абсолютна мілітаризація. Звертає на себе увагу авторська атрибуція: сонце стає «гнівним», «залізним» і починає діяти техногенно – як «рентген». Ми стверджуємо, що в поствоєнній та сучасній лінгвокультурі солярний знак остаточно втрачає пасторальну конотацію і концептуалізується як надпотужна космічна зброя правди. Мовна семантика «випалювання чужинських тіней» прямо корелює із прадавньою вірою в те, що Сонце є деміургом, здатним фізично спопелити нічні, нечисті сили на автохтонній території, повертаючи соціуму світловий порядок.

Здійснений нами лінгвотекстологічний аналіз та зіставлення фольклорних першоджерел із текстами сучасних авторів (К. Е. Калитко, С. А. Жадана, М. Р. Савки) свідчать, що новітня мілітарна вербальна культура є прямою спадкоємицею прадавнього лінгвоментального коду українців. Сучасні митці та творці мережевого фольклору на підсвідомому рівні експлуатують готові лінгвокогнітивні матриці (Земля-Мати, Ворог-Змій, Сонце-Зброя). Поєднання архаїчної магічної сугестії та ритмомелодики замовлянь із гострими, травматичними реаліями сучасної війни дозволяє соціуму ефективно структурувати психологічний стрес, чітко маркувати межі «свого» й «чужого» простору та створювати стійкий лінгвістичний щит національного інформаційного опору, що безпосередньо підводить нас до узагальнювальних висновків дослідження.

Комплексне дослідження засвідчує високу адаптивність української етнокультурної матриці, яка в умовах екзистенційної кризи війни ревіталізувала прадавні лінгвоментальні коди як дієву копінг-стратегію та ментальну зброю.

З'ясовано, що географія безпеки зазнала радикального трансферу: традиційні домашні маркери змістилися на фронті об'єкти (бліндажі, окопи, техніку), які завдяки сугестивній ресемантизації перетворилися на міфологізовані контури

захисту. Цей процес супроводжувався актуалізацією космогонічної тріади (Земля, Змій, Сонце). Земля набула рис гнівної Матері-захисниці; образ Змія став основою для дегуманізації ворога та актуалізації сюжету змієборства; Сонце трансформувалося з пасивного символу на активну «залізну» зброю правди, що випалює хаос.

Цифровізація вербальної магії перевела жанр замовлянь і прокльонів у формат вірусного кібер-фольклору. Сучасні медіадеми, дублюючи лінгвоструктурні особливості архаїчних заклинань, функціонують за законами мережевих алгоритмів, забезпечуючи десакралізацію ворога та трансформацію суспільної травми в контрольовану патріотичну агресію.

Перспективи подальших розвідок полягають у моніторингу трансформації мілітарних кодів у поствоєнний період, дослідженні процесів меморіалізації воєнного кібер-фольклору та історико-типологічному порівнянні сучасних вербальних практик із традиційними алгоритмами подолання національних катастроф минулого. Такий підхід дозволить глибше осягнути діалектику еволюції української ментальності: від архаїчних способів «виживання» в умовах історичних злестків до новітніх інтелектуальних форм захисту та спротиву, що формуються у цифровому просторі.

Література:

1. Wylegała, A. (Red.). (2024). *24.02.2022, 5 rano: Świadectwa wojny*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
2. Жадан С. А. Скрипниківка : вірші. Чернівці : Книги – XXI, 2023. 160 с.
3. Калитко К. Е. Орден мовчальниць : поезії. Чернівці : Книги – XXI, 2021. 144 с.
4. Максимович М. О. Дні та місяці українського селянина : етнографічні нариси. Київ : Музична Україна, 2002. 180 с.
5. Савка М. Р. Радуйся, жінко : поезії. Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. 112 с.
6. Чубинський П. П. Мудрість віків: український фольклор у записах. У 2-х кн. Кн. 1. Київ : Мистецтво, 1995. 320 с.
7. Grochowski P. *Strasna historia w sieci. Elektroniczny folklor jako tekst i praktyka kulturowa*. Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2012. 342 s.

References:

1. Grochowski, P. (2012). *Strasna historia w sieci. Elektroniczny folklor jako tekst i praktyka kulturowa* [Scary Story on the Net. Electronic Folklore as Text and Cultural Practice]. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. [in Polish].
2. Kalytko, K. E. (2021). *Orden movchalnyts: poezii* [The Order of Silent Women: Poems]. Chernivtsi: Knyhy – XXI. [in Ukrainian].
3. Maksymovych, M. O. (2002). *Dni ta misiatsi ukrainskoho selianyna: etnografichni narysy* [Days and Months of the Ukrainian Peasant: Ethnographic Essays]. Kyiv: Muzychna Ukraina. [in Ukrainian].
4. Savka, M. R. (2024). *Raduisia, zhinko: poezii* [Rejoice, Woman: Poems]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. [in Ukrainian].
5. Chubynskyi, P. P. (1995). *Mudrist vikiv: ukrainskyi folklor u zapysakh* [Wisdom of the Ages: Ukrainian Folklore in Records]. (Vol. 1). Kyiv: Mystetstvo. [in Ukrainian].
6. Wylegała, A. (2024). *24.02.22, 5 rano. Świadectwa wojny. Międzynarodowy projekt dokumentacyjny* [24.02.22, 5 a.m. Testimonies of War. International Documentation Project]. Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk (IFiS PAN). Warszawa. [in Polish].
7. Zhadan, S. A. (2023). *Skrypnikivka: virshi* [Skrypnikivka: Poems]. Chernivtsi: Knyhy – XXI. [in Ukrainian].